

STRATEGISCHE ADVIESRAAD

INTERNATIONAAL
VLAANDEREN

Flemish Foreign Affairs Council

**EU-ASSOCIATIEOVEREENKOMST
MET MIDDEN-AMERIKA**

Advies 2013/14

12 juni 2013

INHOUDSOPGAVE

1.	Inleiding	3
2.	Achtergrond.....	3
3.	Inhoud	4
4.	Economisch belang voor de EU	5
5.	Kritische aandachtspunten.....	7
5.1.	Transparantie van het EU-handelsbeleid	7
5.2.	Mensenrechten en duurzame ontwikkeling	9
5.2.1.	Mensenrechten	10
5.2.2.	Duurzame ontwikkeling: arbeidsrechten en milieustandaarden	11
5.3.	Ontwikkelingskansen voor Midden-Amerika	13
5.4.	Toenemende druk op natuurlijke rijkdommen	15
5.5.	Tussenconclusie.....	16
6.	Aandachtspunten voor Vlaanderen	16
6.1.	Handel	16
6.2.	Toerisme, ontwikkelingssamenwerking en wapenhandel	17
6.3.	Vlaamse betrokkenheid bij het Europees handelsbeleid.....	18
7.	Conclusie	19

1. INLEIDING

Tijdens haar vergadering van 29 maart 2013 hechtte de Vlaamse Regering haar principiële goedkeuring aan het voorontwerp van decreet tot instemming met de overeenkomst waarbij een associatie tot stand wordt gebracht tussen de Europese Unie en haar lidstaten, enerzijds, en Midden-Amerika, anderzijds, ondertekend in Tegucigalpa (Honduras) op 29 juni 2012 (hierna: “Associatieovereenkomst”). Zij vroeg de Vlaamse minister, bevoegd voor het buitenlands beleid en de Europese aangelegenheden, het advies in te winnen van de Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen (hierna: “de Raad”). Na bespreking op zijn vergadering van 19 april en 30 mei 2013 keurde de Raad dit advies goed via schriftelijke procedure.

De Raad schetst hieronder eerst de achtergrond waarbinnen de Associatieovereenkomst zich situeert. Vervolgens bespreekt hij de inhoud, wijst hij op het economisch belang voor de EU, formuleert hij enkele kritische aandachtspunten bij de Associatieovereenkomst, om in een vijfde beweging een aantal bemerkingen vanuit Vlaams oogpunt te formuleren. Ten slotte komt hij tot zijn conclusies.

2. ACHTERGROND

Vanaf de jaren 1980 zijn de betrekkingen tussen de EU en Midden-Amerika geïntensiveerd. De San José dialoog, ingesteld in 1984, vormde het eerste formele kader om de relaties tussen de toenmalige Europese Economische Gemeenschap en de landen van Midden-Amerika (Costa Rica, El Salvador, Guatemala, Honduras, Nicaragua en Panama) vorm te geven. Binnen dit kader zocht men naar oplossingen voor de gewapende conflicten in Midden-Amerika. De relaties tussen de EU en Midden-Amerika kregen een verdragsbasis met de op 22 februari 1993 tot stand gekomen Kaderovereenkomst inzake samenwerking tussen de Europese Economische Gemeenschap en de republieken Costa Rica, El Salvador, Guatemala, Honduras, Nicaragua en Panama.¹ Op 15 december 2003 vond de ondertekening plaats van de Overeenkomst inzake politieke dialoog en samenwerking tussen de Europese Gemeenschap en haar lidstaten, enerzijds, en Costa Rica, El Salvador, Guatemala, Honduras, Nicaragua en Panama, anderzijds.² Hoewel dit oorspronkelijk de ambitie was, bevat deze overeenkomst geen handelsluik en heeft ze enkel betrekking op politieke dialoog en samenwerking.

Tijdens de top tussen de EU, Latijns-Amerika en de landen van het Caribisch gebied, die op 12 en 13 mei 2006 te Wenen plaatsvond, besloten de regeringsleiders van de EU en Midden-Amerika onderhandelingen te starten over een Associatieovereenkomst tussen de twee regio's. Ditmaal zou het akkoord wel een vrijhandelscomponent moeten bevatten. In oktober 2007 gingen de onderhandelingen officieel van start nadat de Raad van de Europese Unie in april 2007 hiertoe machtiging had verleend. Na talrijke onderhandelingsrondes werd de Associatieovereenkomst ondertekend op 29 juni 2012. Het Europees Parlement stemde er op 11 december 2012 mee in. De Associatieovereenkomst treedt in werking op de eerste dag van de maand die volgt op die waarin de partijen elkaar in kennis hebben gesteld van de voltooiing van hun interne wettelijke procedures. Deel IV inzake handel kan reeds voorlopig worden toegepast door de EU en elk betrokken land van Midden-Amerika vanaf de eerste dag van de maand die volgt op de datum waarop zij elkaar in kennis hebben gesteld van het afronden van hun interne procedures (artikel 353).

---

¹ Kaderovereenkomst inzake samenwerking tussen de Europese Economische Gemeenschap en de republieken Costa Rica, El Salvador, Guatemala, Honduras, Nicaragua en Panama, Brussel, *Pb. EG L063*, 12 maart 1999.

² Dit verdrag is nog niet in werking getreden.

De Associatieovereenkomst kan bovendien worden gekaderd in de internationale proliferatie van vrijhandelsakkoorden die mede is aangewakkerd door de geblokkeerde Doha onderhandelingsronde op het multilaterale niveau. Het is voornamelijk onduidelijk wat de impact is van de proliferatie van vrijhandelsakkoorden op het multilaterale systeem: “*are the agreements a ‘building block’ or a ‘stumbling block’ for multilateralism?*”³ Terwijl sommigen menen dat er een positieve impact kan zijn door de versterkte onderhandelingscapaciteit, ontwikkeld bij het onderhandelen van vrijhandelsakkoorden en de zogeheten dominotheorie, wijzen anderen op de negatieve impact ervan. De vele bilaterale akkoorden kunnen een bijkomende drempel vormen om tot een uniforme multilaterale handelsregulering te komen.⁴ Ook in Midden-Amerika is de internationale competitie merkbaar. De Verenigde Staten en vijf Midden-Amerikaanse landen (Costa Rica, El Salvador, Guatemala, Honduras en Nicaragua) en de Dominicaanse Republiek ondertekenden bijvoorbeeld op 5 augustus 2004 een vrijhandelsakkoord.⁵ Canada onderhandelde met Honduras, Guatemala, El Salvador en Nicaragua, en bereikte tot hiertoe een vrijhandelsakkoord met Honduras.⁶ De Europese Unie wilde in deze context niet achter blijven. Zij heeft zelf ook al een aantal succesvolle en minder succesvolle pogingen ondernomen om interregionale handelsakkoorden te sluiten in de Latijns-Amerikaanse regio. De Raad verwijst hierbij naar het vrijhandelsakkoord met Colombia en Peru, ondertekend in juni 2012, dat initieel bedoeld was om ook Bolivia en Ecuador te omvatten. De EU is tevens in onderhandeling over een Associatieovereenkomst met Mercosur (Argentinië, Brazilië, Paraguay, Uruguay en Venezuela). Naast interregionale handelsakkoorden sloot de EU ook akkoorden met de strategische handelspartners Mexico (2000) en Chili (2002).⁷

3. INHOUD

Voor een gedetailleerde bespreking van de artikelen verwijst de Raad naar de memorie van toelichting bij het instemmingsdecreet.⁸

De Associatieovereenkomst wil de betrekkingen tussen de EU en Midden-Amerika consolideren en versterken door middel van een associatie die is gebaseerd op drie pijlers: politieke dialoog, samenwerking en handel. Daarbij moet wederzijds respect, wederkerigheid en het gemeenschappelijk belang voorop staan. Aangezien reeds in 2003 een akkoord was bereikt over de politieke dialoog en samenwerking, is de handelspijler uit de Associatieovereenkomst het vernieuwende element in de relaties tussen de EU en Midden-Amerika.

---

³ J. WOUTERS, I. GODDEERIS, B. NATENS and F. CIORTUZ, “Some critical issues in EU-India free trade agreement negotiations”, *Leuven Centre for Global Governance Studies Working paper No.102*, 2013, p. 9.

⁴ *Ibid.*, pp. 9-10.

⁵ Zie voor meer informatie: OFFICE OF THE UNITED STATES TRADE REPRESENTATIVE, *CAFTA-DR. Dominican Republic-Central America FTA*, Washington, 23.05.2013. [<http://www.ustr.gov/trade-agreements/free-trade-agreements/cafta-dr-dominican-republic-central-america-fta>]

⁶ Zie voor meer informatie: FOREIGN AFFAIRS AND INTERNATIONAL TRADE CANADA, *Canada-Guatemala, Nicaragua and El Salvador (Formerly Canada – Central American Four) Free Trade Agreement Negotiations*, Ottawa, 23.05.2013.

[<http://www.international.gc.ca/trade-agreements-accords-commerciaux/agr-acc/ca4.aspx?lang=eng>]

⁷ EUROPESE COMMISSIE, *Trade. Countries and Regions*, Brussel, 23.05.2013.

[<http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/>]

⁸ VLAAMSE REGERING, *Voorontwerp van memorie van toelichting, VR/2013/2903/DOC.0277/3*, Brussel, 29 maart 2013. Zie ook de Nederlandse parlementaire stukken: Goedkeuring van de op 29 juni 2012 te Tegucigalpa tot stand gekomen Overeenkomst waarbij een associatie tot stand wordt gebracht tussen de Europese Unie en haar lidstaten, enerzijds, en Midden-Amerika, anderzijds, *Parl. St. Tweede Kamer der Staten-Generaal 2012-2013, 33467-3*, 4.

De Associatieovereenkomst telt vijf delen en vangt aan met de algemene en institutionele bepalingen onder Deel I. Onder Titel I worden de beginselen, doelstellingen en het toepassingsgebied van het akkoord uiteengezet, waaronder de essentiële clausule betreffende mensenrechten, democratische beginselen en goed bestuur (artikel 1). Vervolgens wordt in Titel II (artikelen 4-11) het institutioneel kader beschreven, zoals de instelling van een Associatieraad en diverse subcomités.

Deel II (artikelen 12-23) behelst de politieke dialoog en omschrijft de verschillende terreinen waarop deze wordt gevoerd. De belangrijkste artikelen hierin zijn artikel 15, dat de essentiële clausule inzake non-proliferatie van massavernietigingswapens bevat en artikel 23 waarin een financieel mechanisme wordt opgericht.

De samenwerking die wordt beschreven onder Deel III (artikelen 24-76) is onderverdeeld in negen titels, waaronder: Titel I – democratie, mensenrechten en goed bestuur (artikelen 29-33), Titel II – Justitie, vrijheid en veiligheid (artikelen 34-40), Titel III – sociale ontwikkeling en sociale cohesie (artikelen 41-48), Titel IV – migratie (artikel 49) en Titel VI Economische en handelsontwikkeling (artikelen 52-71).

Het handelsgedeelte van de Associatieovereenkomst (Deel IV) begint bij artikel 77 en gaat door tot artikel 352. Deze bepalingen bevatten vrijhandelsafspraken ter bevordering van de bilaterale handelsrelaties in overeenstemming met WTO-beginselen. In Titel I worden de inleidende bepalingen uiteengezet, waarna in Titel II (artikelen 80-157) de bepalingen met betrekking tot de handel in goederen zijn vervat. Titel III (artikelen 158-203) bevat bepalingen ten aanzien van vestiging, handel in diensten en elektronische handel. Titel IV tot en met Titel XIV (artikelen 204-351) gaan over zaken zoals kapitaalverkeer, overheidsopdrachten, intellectuele eigendom, mededinging, regionale integratie en geschillenbeslechting en het bemiddelingsmechanisme.

Ten slotte worden in Deel V de slotbepalingen beschreven (artikelen 352-363). Hier wordt ook de opschortingsclausule uiteengezet (artikel 355) die bepaalt dat de Associatieovereenkomst kan worden opgeschort wanneer een afwijking van de overeenkomst plaatsvindt, die niet in overeenstemming is met de algemene regels van het internationaal recht of wanneer de essentiële elementen van de overeenkomst worden geschonden. Tevens bevat dit deel de mogelijkheid voor nieuwe leden om in de toekomst toe te treden tot de overeenkomst (artikel 359). Als laatste bevat de overeenkomst nog 21 bijlagen, 1 protocol inzake culturele samenwerking, 11 gezamenlijke verklaringen en 1 unilaterale verklaring van El Salvador⁹.

4. ECONOMISCH BELANG VOOR DE EU

In 2015 zal 90% van de groei van de wereldeconomie buiten de EU worden verwezenlijkt. In de komende jaren zal de EU de kansen moeten aangrijpen die worden geboden door de hogere groei in het buitenland.¹⁰ Voor de Europese Commissie is vrijhandel een belangrijk element in de Europese strategie om uit de crisis te geraken en om groei en jobs te creëren.¹¹ Ook de Europese Raad stelt in zijn 'Pact voor Groei en Banen' dat handel beter moet gebruikt worden als motor voor groei. "De Europese Unie is vastbesloten op te komen voor vrije, eerlijke en open handel, en tegelijk haar

⁹ De memorie van toelichting telt de unilaterale verklaring van El Salvador foutief bij de gemeenschappelijke verklaringen.

¹⁰ EUROPESE COMMISSIE, *Mededeling van de Europese Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's. Handel, groei en wereldvraagstukken: Handelsbeleid als kernelement van de Europa 2020-strategie*, COM(2010)612, Brussel, 9 november 2010, 3.

¹¹ EUROPESE COMMISSIE, *Trade, Growth and Jobs: Commission contribution to the European Council of February 2013*, 2013, 1. [<http://trade.ec.europa.eu/doclib/html/151052.htm>]

belangen te behartigen in een geest van wederkerigheid en wederzijds voordeel [...]. Overeenkomsten die zijn afgerond, moeten spoedig worden ondertekend en geratificeerd.”¹² In haar mededeling ‘Handel, groei en wereldvraagstukken: Handelsbeleid als kernelement van de Europa 2020-strategie’ stelt de Europese Commissie dat een openstelling van de EU voor handel drie grote voordelen oplevert: (i) economische groei die zich uit in een verhoging van het bbp, (ii) een bredere keuze en lagere prijzen voor de consument, en (iii) impact op de werkgelegenheid, want naar schatting 36 miljoen arbeidsplaatsen in de EU hangen direct of indirect af van handel met de rest van de wereld.¹³

Het is in het kader van deze strategie en de ‘Global Europe Strategy’¹⁴ van 2006 dat de EU ernaar streeft vrijhandelsakkoorden te sluiten met interessante economische partners. Naast het belang van de Associatieovereenkomst in het kader van de concurrentiestrijd tussen de economische grootmachten inzake het sluiten van handelsakkoorden (zie *supra*, 2.), wijst de Raad op het belang inzake marktpotentieel en markttoegang. Wat het marktpotentieel betreft, wijst de Raad erop dat Midden-Amerika tot op heden een relatief kleine handelspartner van de EU is. Het aandeel van de EU-export naar Midden-Amerika als aandeel van de totale EU-export naar extracommunautaire markten was 0,3% in 2012 en het Midden-Amerikaanse aandeel in de totale EU-import van extracommunautaire markten was 0,5%.¹⁵ Het jaarlijkse groeitempo inzake handel tussen de EU en Midden-Amerika bereikte ongeveer 5% tijdens de periode 2006-2010¹⁶ en groeit daarmee in dezelfde mate als de totale handel van de EU.¹⁷ De EU was in 2010 de tweede grootste handelspartner van Centraal-Amerika na de VS.¹⁸ De regio biedt derhalve een zeker economisch potentieel voor de EU, die zich de jongste jaren nadrukkelijk op Latijns-Amerika richt. De landen in Midden-Amerika zijn strategisch gelegen, ook vanwege het Panamakanaal, dat momenteel verbreed wordt. Verwacht wordt dat deze verbreding, die in 2014 haar beslag moet krijgen, van invloed zal zijn op toekomstige handelsstromen.¹⁹

Wat betreft markttoegang geven de schattingen van de Europese Commissie aan dat, onder meer door het afschaffen en verminderen van tarieven en non-tarifaire belemmeringen, Europese (en Centraal-Amerikaanse) ondernemingen aanzienlijke besparingen kunnen realiseren. Zo zouden de exporteurs van niet-landbouwgoederen jaarlijks 110 miljoen euro en die van landbouwgoederen jaarlijks 18 miljoen euro aan douanerechten besparen.²⁰ De Associatieovereenkomst streeft ook naar gemeenschappelijke regels inzake intellectuele eigendomsrechten, enz.²¹

---

¹² EUROPESE RAAD, *Europese Raad 28/29 juni 2012 Conclusies, EUCO 76/12*, Brussel, 29 juni 2012, 14.

¹³ EUROPESE COMMISSIE, *COM(2010)612, o.c.*, 2.

¹⁴ EUROPESE COMMISSIE, *Mededeling van de Commissie aan de Raad, het Europees Parlement, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's. Europa als wereldspeler: wereldwijd concurreren. Een bijdrage aan de EU-strategie voor groei en werkgelegenheid, COM(2006)567*, Brussel, 4 oktober 2006, 10.

¹⁵ DIRECTORAAT-GENERAAL HANDEL, *Central America EU bilateral trade and trade with the world*, Brussel, 26.04.2013. [<http://trade.ec.europa.eu/doclib/html/121997.htm>]

¹⁶ DIRECTORAAT-GENERAAL EXTERN BELEID, *The Trade Chapter of the European Union Association Agreement with Central America, EXPO/B/INTA/FWC/2009-01/Lot7/18-19*, Brussel, 2012, 8-10.

¹⁷ EUROSTAT, *International Trade, by reporting country, total product*, Brussel, 3.06.2013. [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/international_trade/data/main_tables]

¹⁸ EUROPESE COMMISSIE, *EU – Central America: Trade relations under the Association Agreement*, Luxemburg, 2012, 1.

¹⁹ Associatieovereenkomst, *Parl. St. Tweede Kamer der Staten-Generaal, o.c.*, 33467-3, 1.

²⁰ EUROPESE COMMISSIE, *EU – Central America, o.c.*, 2.

²¹ *Ibid.*, 7.

5. KRITISCHE AANDACHTSPUNTEN

Vanuit diverse hoeken is er op de Associatieovereenkomst kritiek geuit.²² De Raad is zich hiervan bewust en bekijkt op een niet-exhaustieve wijze een aantal kritiekpunten ten einde tot een zo evenwichtig mogelijk en onderbouwd standpunt te komen. Hij bekijkt achtereenvolgens de transparantie van het EU-handelsbeleid, mensenrechten en duurzame ontwikkeling, ontwikkelingskansen voor Midden-Amerika en de toenemende druk op natuurlijke rijkdommen.

5.1. Transparantie van het EU-handelsbeleid

De Raad wijst erop dat het Europees handelsbeleid een goed evenwicht moet betrachten tussen informatie die omwille van strategische en technische redenen niet openbaar wordt gemaakt en transparantie ten aanzien van alle stakeholders. Hij verwijst hierbij naar het Europees Parlement, dat in de toekomst hopelijk een remediërende rol op dit vlak kan spelen. Sinds de inwerkingtreding van het Verdrag van Lissabon is het Europees Parlement meer betrokken bij de onderhandelingen²³, wat hun democratisch gehalte enigszins versterkt. Het Europees Parlement heeft bovendien een vetorecht m.b.t. associatieovereenkomsten en vrijhandelsakkoorden. *“The EP is now endowed with the ‘hard power’ of consent in the ratification phase of Free Trade Agreements, which acts as a sufficient threat to strengthen the EP’s ‘soft power’ to influence negotiations.”*²⁴ Het maatschappelijk middenveld kan beroep doen op leden van het Europees Parlement die mogelijks de sociale agenda beter vertalen naar de handelsagenda (zie *infra*, 5.2.2.).²⁵ De Raad stelt vast dat het Europees Parlement op 11 december 2012 de Associatieovereenkomst goedkeurde.

De Europese Commissie erkent in zijn mededeling “Handel, groei en wereldvraagstukken” dat consultatie met het maatschappelijk middenveld een fundamenteel onderdeel van beleidsontwikkeling is. Zij organiseert sinds 1999 regelmatig “civil society dialogues”.²⁶ Vertegenwoordigers van de civiele maatschappij die regelmatig hieraan deelnemen vinden dat deze eerder het karakter hebben van briefings en geen echte dialoog toelaten. De Europese Commissie is er ook niet toe gehouden aan te geven hoe de resultaten van die dialoog haar opstelling

---

²² Zie bijvoorbeeld de kritiek van de gezamenlijke internationale vakbeweging: http://www.ituc-csi.org/IMG/pdf/LLamamiento_Cumbre_Madrid_-_EN_-_Final-ING.pdf. Zie ook: APRODEV, e.a., *Not all that is green is good. Expansion of palm oil & sugar cane production and free trade agreements between the EU, Colombia, Peru and Central America, s.l., s.d.*

[http://www.aprodev.eu/files/Central_America/201205_brief_palmoil%20and%20eu%20ftas%20with%20latin%20america.pdf]; CIFCA, e.a., *EU Trade Agreements with Central America, Colombia and Peru: Roadblocks for sustainable development, s.l., 2011.*

[http://www.cifca.org/IMG/pdf/Roadblocks_for_sustainable_development.pdf].

²³ Geconsolideerde versie van het Verdrag betreffende de EU, *Pb. EU C 83*, 30 maart 2010, artikel 218§10. “Het Europees Parlement wordt in iedere fase van de procedure onverwijld en ten volle geïnformeerd.”

²⁴ *Ibid.*, artikel 218§6 a) i). Zie ook L. RICHARDSON, “The post-Lisbon Role of the European Parliament in the EU’s Common Commercial Policy: Implications for Bilateral Trade Negotiations”, (2012) *College of Europe Department of EU International Relations and Diplomacy Studies: EU Diplomacy Papers* 5/2012, p. 5.

²⁵ L. RICHARDSON, *l.c.*, p. 5; M. KRAJEWSKI, “New functions and new powers for the European Parliament: Assessing the changes of the common commercial policy from the perspective of democratic legitimacy”, *European Yearbook of International Economic Law Special Issue*, Bungenberg/Herrmann, eds., 2013. Voor een uitvoerige bespreking van transparantie bij Europese handelsoverhandelingen, zie J. WOUTERS, I. GODDEERIS, B. NATENS and F. CIORTUZ, *l.c.*, pp. 20-23.

²⁶ De Europese Commissie voert op reguliere basis een dialoog met het maatschappelijk middenveld om aspecten van het Europees handelsbeleid te bespreken. Zie: <http://trade.ec.europa.eu/civilsoc/>

beïnvloeden. Ook de impact van de duizenden lobbyisten op het onderhandelingsproces is weinig transparant.²⁷

Ten slotte is er ook consultatie in de context van de *impact assessments* waartoe de Commissie verplicht is. Deze *impact assessments* gebeuren voor, tijdens en na de onderhandelingen, maar vóór de goedkeuring door het Europees Parlement. De Europese Commissie wil, om toe te zien op de impact van bestaande EU-handelsovereenkomsten, ook op meer systematische basis achteraf evaluaties uitvoeren.²⁸ Deze *impact assessments* moeten de gevolgen op economisch, sociaal en milieuvlak van de Europese bilaterale, regionale of multilaterale handelsovereenkomsten onderzoeken. Zij worden door externe consultants uitgevoerd en moeten een uitvoerige consultatie van het maatschappelijk middenveld bevatten.²⁹ In de praktijk blijkt hieraan echter niet altijd op adequate wijze te zijn voldaan.³⁰

Specifiek voor deze Associatieovereenkomst werd een *impact assessment* uitgevoerd door ECORYS, *Corporate Solutions* en *Centro de Estudios para el Desarrollo Rural*.³¹ De Associatieovereenkomst bevat tevens diverse mechanismen om het middenveld te betrekken, o.m. via het Gemengd Raadgevend Comité³², de Raad inzake Handel en Duurzame Ontwikkeling die wordt bijgestaan door onafhankelijke adviesgroepen samengesteld vanuit het maatschappelijk middenveld³³ en het forum voor dialoog met het maatschappelijke middenveld³⁴. Er is tevens een Parlementair Associatiecomité, bestaande uit enerzijds leden van het Europees Parlement en anderzijds hoofdzakelijk leden van het "Parlamento Centroamericano"³⁵.

Naast de Europese Commissie en het Europees Parlement speelt de Raad van de Europese Unie een belangrijke rol. Hij geeft het mandaat voor de onderhandelingen, verleent toestemming voor de

---

²⁷ Zie ook K. BIZZARRI en M. IOSSA, *From hearing to listening. Improving the dialogue between DG Trade and civil society*, Brussel, 2007; CORPORATE EUROPE OBSERVATORY, *Exposing the power of corporate lobbying in the EU*, Brussel, 31.05.2003. [www.corporateeurope.org]

²⁸ EUROPESE COMMISSIE, *COM(2010)612*, o.c. 4.

²⁹ EUROPESE COMMISSIE, *Sustainability Impact Assessments*, Brussel, 23.05.2013. [<http://ec.europa.eu/trade/analysis/sustainability-impact-assessments/>]

³⁰ Deelnemers bij de consultatie in Managua op 20 april 2009 betreurden bijvoorbeeld dat het onderzoeksrapport Engelstalig is waardoor sociale- en milieuorganisaties ervan weerhouden werden deel te nemen. Ook het technische taalgebruik tijdens de vergadering maakte de consultatie moeilijk. De deadline voor schriftelijke commentaren was ook erg kort (één week).

Zie:

[http://www.tsia.ecorys.com/images/Centralamerica/documents/tsia%20ca%20workshop%20minutes_final1.pdf]

³¹ ECORYS, e.a., *Trade Sustainability Impact Assessment of the Association Agreement to be negotiated between the EU and Central America*, TRADE08/C1/C14 & C15 – Lot 2, Rotterdam, 2009

³² Het Gemengd Raadgevend Comité bestaat uit een gelijk aantal vertegenwoordigers van enerzijds het Europees Economisch en Sociaal Comité en anderzijds het Comité Consultivo del Sistema de la Integración Centroamericana (CC-SICA) en het Comité Consultivo de Integración Económica (CCIE). Het zal de zienswijzen van organisaties uit het maatschappelijke middenveld, bijvoorbeeld over mensenrechten, naar de Associatieraad communiceren. Daarnaast zal het bijdragen aan de bevordering van de dialoog tussen de organisaties uit de EU en Midden-Amerika (artikel 10).

³³ De Raad inzake Handel en Duurzame Ontwikkeling houdt toezicht op de uitvoering van het handelshoofdstuk.

³⁴ Het forum voor dialoog met het maatschappelijke middenveld komt ten minste één maal per jaar bijeen en kan zijn standpunten over de handelsbetrekkingen in relatie tot duurzame ontwikkeling aan de Raad inzake Handel en Duurzame Ontwikkeling kenbaar maken.

³⁵ Het Parlementair Associatiecomité kan (i) de Associatieraad om relevante inlichtingen over de uitvoering van de Associatieovereenkomst verzoeken, (ii) wordt ingelicht over de besluiten en aanbevelingen van de Associatieraad en (iii) kan aanbevelingen doen aan de Associatieraad. (artikel 9)

ondertekening, vraagt goedkeuring van het Europees Parlement en sluit de overeenkomst formeel af. De beslissingen van de Raad van de Europese Unie worden voorbereid door het Comité over het Handelsbeleid (*Trade Policy Committee*), dat veelvuldig samenkomt en nauwgezet op de hoogte wordt gehouden van de onderhandelingen. In België zijn de bevoegdheden voor de verbintenissen die in Europese handelsakkoorden voorkomen verdeeld over het federale niveau, de gewesten en de gemeenschappen. Al de regeringen in België spelen hierin derhalve een rol, maar de vertegenwoordigers van de vakbonden en de ontwikkelingsorganisaties in de Raad vinden dat geen enkele regering, ook de Vlaamse Regering, hierover op systematische wijze zijn parlement of het maatschappelijk middenveld informeert en consulteert. Het bedrijfsleven wordt volgens hen wel regelmatig geconsulteerd om eventuele handelsbelemmeringen in kaart te brengen (zie *infra*, 6.3.). Zij vragen dat de Vlaamse Regering een consultatie organiseert met het middenveld over de standpunten die ze inneemt in het Europese handelsbeleid (zie *infra*, 6.3.).

In België werden 11.11.11 en Concord als koepelorganisaties geconsulteerd bij de FOD Buitenlandse Zaken. Op deze bijeenkomst werd overleg gepleegd over de Associatieovereenkomst.

5.2. Mensenrechten en duurzame ontwikkeling

De Raad wijst op de talrijke rapporten die vaststellen dat de mensenrechtensituatie in verschillende Midden-Amerikaanse landen precair is. Zonder een exhaustief overzicht te geven, bespreekt de Raad kort enkele mensenrechtenschendingen in Guatemala en Honduras. Deze bestaan o.m. uit institutionele corruptie, maatschappelijk geweld, de intimidatie van en moorden op journalisten, boerenleiders en vakbondsleden, discriminatie van vrouwen en de inheemse bevolking.³⁶ De Raad vindt het derhalve van belang dat de EU in zijn relaties met de Midden-Amerikaanse landen streeft naar een verbetering van de mensenrechtensituatie.

Sinds het begin van de jaren 1990 bevatten de EU-handelsverdragen een mensenrechtenclausule. De opname van hoofdstukken m.b.t. duurzame ontwikkeling - die respect voor arbeids- en milieustandaarden bevatten - startte pas in 2008 met de EU-CARIFORUM Economische Partnerschapsovereenkomst.³⁷ De EU probeert deze handelsverdragen als hefboom te gebruiken om haar handelspartners bepaalde waarden te doen naleven. De Raad wijst erop dat dergelijke conditionaliteit niet onbesproken is. Sommigen ijveren voor een sterkere conditionaliteit. Met name het feit dat klachten i.v.m. duurzame ontwikkeling buiten de gewone geschillenbeslechting gehouden worden en slechts via 'zachte' overlegorganen aangekaart kunnen worden, zonder effectieve sanctiemechanismen, stuit op kritiek van de vertegenwoordigers van de vakbonden en de ontwikkelingsorganisaties. Anderen wijzen er dan weer op dat een handelsverdrag niet het meest geschikte middel is om mensenrechten, arbeids- en milieustandaarden te bevorderen.³⁸

De EU is sinds het Verdrag van Lissabon verplicht, bij de ontwikkeling en tenuitvoerlegging van haar extern optreden, de mensenrechten te respecteren en duurzame ontwikkeling van ontwikkelingslanden op economisch, sociaal en milieugebied te bevorderen, met als hoofddoel het uitbannen van armoede.³⁹ Zij dient derhalve ook in haar handelsbeleid een balans te zoeken tussen

---

³⁶ Zie bijvoorbeeld: AMNESTY INTERNATIONAL, *Annual Report 2013. The state of the world's human rights. Americas*, Londen, 23.05.2013. [<http://www.amnesty.org/en/annual-report/2013/americas>];

U.S. DEPARTMENT OF STATE, *Country Reports on Human Rights Practices for 2012*, Washington, 23.05.2013. [<http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/humanrightsreport/index.htm#wrapper>]

³⁷ L. BARTELS, "Human Rights and Sustainable Development Obligations in EU Free Trade Agreements", *University of Cambridge Faculty of Law Research Paper No 24*, 2012, p. 1.

³⁸ Beide strekkingen komen aan bod in het themanummer van ECDDPM, "Trade and Human Rights, Prominence of an Ongoing Debate", *Great Insights. Special Issue on Trade and Human Rights*, 1, (2012), 2, pp. 1-22.

³⁹ Geconsolideerde versie van het Verdrag betreffende de EU, *Pb. EU C 83*, 30 maart 2010, artikel 21.

legitieme economische belangen enerzijds en het bevorderen van waarden en duurzame ontwikkeling anderzijds. De Raad beklemtoont dat beide pijlers hand in hand gaan. Enerzijds is een respect voor mensenrechten gunstig voor het ondernemersklimaat. Anderzijds kan de intensifiëring van handelsrelaties ook een hefboom zijn om impact op diverse terreinen te realiseren, waaronder respect voor mensenrechten. De daadwerkelijke tenuitvoerlegging van een extern Europees mensenrechtenbeleid blijft een grote uitdaging, zoals ook blijkt uit de recente, thematische evaluatie van de Europese Commissie inzake mensenrechtenbeleid. Deze stelt vast dat het politiek engagement van de Europese Commissie en de EU om daadwerkelijk het mensenrechtenbeleid ten uitvoer te leggen onvolledig, ambigu en selectief is.⁴⁰

De Raad wijst erop dat het voor de EU niet altijd evident is om mensenrechten, arbeids- en milieustandaarden te onderhandelen en op te nemen in vrijhandelsakkoorden, zeker niet wanneer de partnerlanden grote economieën zijn.⁴¹

De Raad verwijst naar de resolutie van het Europees Parlement van 25 november 2010 waarin dit laatste erop aandringt *“dat in de toekomstige handelsstrategie van de Europese Unie de handel niet langer als een doel op zich wordt beschouwd, maar als een instrument waarmee de Europese waarden en handelsbelangen kunnen worden bevorderd, maar ook als een instrument voor de eerlijke handel waarmee de sociale en milieunormen daadwerkelijk kunnen worden ingevoerd en nageleefd met alle handelspartners van de EU; meent dat de Europese Unie zich in haar onderhandelingen moet laten leiden door een positieve maar ook juridisch bindende benadering.”*⁴² De vraag rijst of het wel een terechte keuze van de EU is om bij elk associatie- en/of handelsakkoord afzonderlijke overlegorganen op te richten en te financieren. Een bevoegd geschillenbeslechtingmechanisme inzake arbeids- en mensenrechten en duurzame ontwikkeling met effectieve sancties lijkt de vertegenwoordigers van de vakbonden en de ontwikkelingsorganisaties in de Raad efficiënter.

5.2.1. *Mensenrechten*

De Associatieovereenkomst bevat geen specifiek monitoringmechanisme voor de tenuitvoerlegging van de mensenrechtenclausule, noch een subcomité voor mensenrechten en democratische beginselen. Dit contrasteert met de talrijke monitoringmechanismen voor handelsregels alsook de talrijke subcomités inzake handel. De Associatieovereenkomst wijkt op dit punt niet af van de andere EU-handelsakkoorden.⁴³ De Associatieraad, het Parlementair Associatiecomité, het Gemengd Raadgevend Comité (waarin middenveld van EU en CA vertegenwoordigd is) en het forum voor dialoog met het maatschappelijke middenveld kunnen wel een rol in de monitoring spelen. Ook de Raad inzake handel en duurzame ontwikkeling kan arbeids- en milieurechten monitoren.⁴⁴ Bovendien kan een subcomité voor mensenrechten en democratische beginselen ook later worden opgericht, zoals bij andere EU-handelsakkoorden, bv. de EU-Marokko Associatieovereenkomst. Dit zou er niet toe mogen leiden dat mensenrechten niet meer aan bod komen in andere politieke dialogen.⁴⁵ Een

---

⁴⁰ ECDPM, e.a., *Thematic evaluation of the European Commission support to respect of Human Rights and Fundamental Freedoms (including solidarity with victims of repression). Evaluation for the European Commission. Final Report*, 2011, 69.

⁴¹ Zie bijvoorbeeld de onderhandelingen met India: J. WOUTERS, I. GODDEERIS, B. NATENS and F. CIORTUZ, *l.c.*, p.19.

⁴² EUROPEES PARLEMENT, *Resolutie van het Europees Parlement van 25 november 2010 over mensenrechten, sociale normen en milieunormen in internationale handelsovereenkomsten*, 2009/2219(INI), *Pb. EU C99*, 35.

⁴³ Subcomité markttoegang voor goederen, subcomité douane, handelsbevordering en oorsprongsregels, subcomité technische handelsbelemmeringen, subcomité sanitaire en fytosanitaire aangelegenheden, subcomité intellectuele eigendom (bijlage XXI). Zie ook L. BARTELS, *l.c.*, p. 5.

⁴⁴ DIRECTORAAT-GENERAAL EXTERN BELEID, *o.c.*, 38.

⁴⁵ ECDPM, e.a., *Thematic evaluation, o.c.*, 18.

strekking binnen de Raad vraagt de Vlaamse Regering om de mogelijkheid van een subcomité te onderzoeken en eventueel hieromtrent een Belgisch voorstel uit te werken. De vertegenwoordigers van de ondernemers in de Raad steunen dit voorstel niet aangezien er reeds voldoende consultatiemogelijkheden voorhanden zijn die deze opdracht kunnen invullen.

De mensenrechtenclausule is wel juridisch afdwingbaar voor de verdragsluitende partijen. Wanneer sprake is van schending van het respect voor de democratische beginselen, fundamentele mensenrechten en de rechtsstaat door één van de partijen kan de andere partij het akkoord eenzijdig opschorten (artikel 355). De Raad merkt op dat hoewel de juridische mogelijkheid bestaat, de mensenrechtenclausules in het verleden nog niet vaak hebben geleid tot daadwerkelijke opschorting van samenwerking met EU-handelspartners.⁴⁶

De vertegenwoordigers van de vakbonden en de ontwikkelingsorganisaties in de Raad betreuren dat de Associatieovereenkomst is afgesloten ondanks de precaire mensenrechtensituatie op dit moment. De EU geeft hiermee een verkeerd signaal. Ze had volgens hen een effectieve en duurzame verbetering van de mensenrechtensituatie moeten stellen als voorwaarde voor het afsluiten van de overeenkomst. Bovendien wijzen zij er op dat de opschorting van de Associatieovereenkomst de enige mogelijke sanctie is die het akkoord voorziet.

Er bestaat een spanning tussen het Europees Parlement, dat een sterker en consistent gebruik van mensenrechtenclausules en sancties wil enerzijds, en de Raad van de Europese Unie en de Europese Commissie anderzijds, die de mensenrechtenclausules eerder zien als middel om o.m. mensenrechtendialogen met derde landen te stimuleren.⁴⁷ Het EU-actieplan voor mensenrechten en democratie formuleert het engagement om criteria te ontwikkelen voor de toepassing van de mensenrechtenclausule.⁴⁸ De Raad verwelkomt deze stap.

5.2.2. Duurzame ontwikkeling: arbeidsrechten en milieustandaarden

De partijen herbevestigen in de Associatieovereenkomst hun verbintenis tot daadwerkelijke tenuitvoerlegging in hun wetgeving en in de praktijk van de fundamentele verdragen van de Internationale Arbeidsorganisatie (hierna: "IAO") die zijn opgenomen in de Verklaring van de IAO over de fundamentele rechten en beginselen op het werk van 1998 (artikel 286(2)). In artikel 291 komen zij overeen de beschermingsniveaus waarin de interne milieu- en arbeidswetgeving voorziet, niet te verlagen om handel of investeringen aan te moedigen.⁴⁹

---

⁴⁶ De opschorting van samenwerking werd toegepast bij o.m. de Cotonou overeenkomst en de partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomst met Oezbekistan. Zie ook L. BARTELS, *The Application of Human Rights Conditionality in the EU's Bilateral Trade Agreements and other Trade Arrangements with Third Countries*, 2008, Committee on International Trade, European Parliament, EXPO/B/INTA/2008/57, 11; L. BARTELS, "Human Rights", *l.c.*, p. 9; EUROPEES PARLEMENT, *Resolutie van het Europees Parlement van 4 september 2008 over de evaluatie van sancties van de EU als deel van optreden en beleid van de EU op het gebied van mensenrechten*, 2008/2031(INI), *Pb. EU C295*, 49-62.

⁴⁷ ECDPM, e.a., *Thematic evaluation*, o.c., 18.

⁴⁸ RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, *Strategisch kader en actieplan van de Europese Unie voor mensenrechten en democratie*, 11855/12, Luxemburg, 25 juni 2012, 23.

[http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/131181.pdf]

⁴⁹ Zie ook: artikel 285(i): De partijen herbevestigen hun respect voor elkaars respectieve grondwetten en voor hun rechten op grond daarvan om regels vast te stellen om hun eigen prioriteiten voor duurzame ontwikkeling te bepalen, om eigen niveaus van nationale milieu- en sociale bescherming in te stellen, en om dienovereenkomstig relevante wetten en beleidsmaatregelen vast te stellen of te wijzigen. Artikel 285(ii): Elke partij streeft ernaar te waarborgen dat haar wetgeving en beleid voorzien in een hoog beschermingsniveau voor milieu en werknemers, en dit bevorderen, (...), en streeft naar een voortdurende verbetering van die wetgeving en dat beleid.

Inzake monitoring dient de Raad inzake handel en duurzame ontwikkeling toezicht te houden op de uitvoering van titel VIII inzake handel en duurzame ontwikkeling (artikel 294). Het maatschappelijk middenveld is hierbij betrokken via nationale adviesgroepen (artikel 294) en het forum voor dialoog met het middenveld (artikel 295).⁵⁰

Inzake juridische afdwingbaarheid voorziet de Associatieovereenkomst niet in een specifieke geschillenprocedure voor arbeidsnormen en milieustandaarden in tegenstelling tot de vrijhandelsovereenkomst tussen Midden-Amerika en de VS.⁵¹ Gelet op de ondeelbaarheid van de mensenrechten, is de mensenrechtenclausule echter ook van toepassing op fundamentele arbeidsnormen en bepaalde milieurechten.⁵² De Europese Commissie heeft zelf ook al expliciet gesteld dat fundamentele arbeidsnormen gevat zijn door de mensenrechtenclausule.⁵³ Artikel 355 inzake nakoming van verplichtingen via algemene of specifieke maatregelen is bovendien van toepassing op Titel VIII. Specifiek voor geschillen i.v.m. Titel VIII “Handel en Duurzame Ontwikkeling” voorziet de Associatieovereenkomst in een deskundigenpanel (artikel 297) dat zich kan buigen over een geschil en aanbevelingen kan doen. De partij waaraan de aanbevelingen zijn gericht, informeert de Raad inzake handel en duurzame ontwikkeling over haar plannen met betrekking tot het verslag en de aanbevelingen van het deskundigenpanel, onder meer door, waar van toepassing, een actieplan te presenteren. De Raad inzake handel en duurzame ontwikkeling houdt toezicht op de uitvoering hiervan (artikel 301). Bij niet-naleving zijn er geen maatregelen voorzien. Ook voor deze overlegprocedure wijkt de Associatieovereenkomst niet af van andere EU-vrijhandelsakkoorden.⁵⁴

De Raad stipt bovendien aan dat het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie een verordening hebben aangenomen op 15 januari 2013 tot uitvoering van de bilaterale vrijwaringsclausule en het stabilisatiemechanisme voor bananen van de Associatieovereenkomst (zie *infra*, 5.3.).⁵⁵ Deze gaat verder dan enkel de uitvoering van de bilaterale vrijwaringsclausule

---

⁵⁰ DIRECTORAAT-GENERAAL EXTERN BELEID, *o.c.*, 40.

⁵¹ Titel VIII inzake handel en duurzame ontwikkeling van de Associatieovereenkomst is noch onderhevig aan de normale geschillenbeslechtsprocedures, noch aan het bemiddelingsmechanisme voor niet-tarifaire maatregelen (artikel 284). Zie voor een bespreking van de arbeidsbepalingen in VS vrijhandelsovereenkomsten en de bijhorende geschillenbeslechtsmechanismen: E. GRAVEL en Q. DELPECH, *The Comments of the ILO’s Supervisory bodies: Usefulness in the context of the sanction-based dimension of labour provisions in US free trade agreements*, ILO Research Paper No.4, 2013. De vrijhandelsakkoorden van de VS en Canada bevatten arbeidsbepalingen met meestal bijhorende geschillenbeslechtsmechanismen die in laatste instantie kunnen leiden tot sancties, zoals boetes en het opschorten van de tariefpreferenties. Artikel 20§17 van het vrijhandelsakkoord tussen de Verenigde Staten en vijf Midden-Amerikaanse landen bepaalt een jaarlijks maximum van 15 miljoen dollar bij schendingen van arbeids- en milieuverplichtingen. Deze boetes worden gestort in een fonds voor initiatieven inzake arbeid en milieu. Belanghebbende organisaties kunnen klacht indienen wanneer zij menen dat een handelspartner zijn verbintenissen inzake arbeid of milieu niet nakomt.

⁵² DIRECTORAAT-GENERAAL EXTERN BELEID, *o.c.*, 40. Er blijft een restcategorie van milieu gerelateerde zaken alsook niet-fundamentele arbeidskwesties en andere sociale gevolgen die niet reiken tot het niveau van mensenrechtenschendingen.

⁵³ EUROPESE COMMISSIE, *Mededeling van de Commissie aan de Raad, het Europees Parlement, het Economisch en Sociaal Comité. Bevordering van fundamentele arbeidsnormen en verbetering van de sociale governance in de context van de globalisering*, COM(2001)416, Brussel, 18 juli 2001, 13. “[...] sinds 1992 moeten alle overeenkomsten tussen de EG en derde landen een clausule omvatten waarin de mensenrechten worden gedefinieerd als een essentieel onderdeel daarvan. Deze clausule omvat ook de in de acht kernverdragen van de IAO genoemde fundamentele arbeidsnormen.”

⁵⁴ Zie ook L. BARTELS, “Human Rights”, *l.c.*, pp. 10-16.

⁵⁵ Verordening (EU) Nr. 20/2013 van het Europees Parlement en de Raad van 15 januari 2013 tot uitvoering van de bilaterale vrijwaringsclausule en het stabilisatiemechanisme voor bananen in de Overeenkomst waarbij een associatie tot stand wordt gebracht tussen de Europese Unie en haar lidstaten, enerzijds, en Midden-Amerika, anderzijds, *Pb. EU L17*, 19 januari 2013, 13-21.

aangezien het Europese Parlement deze verordening aangegepen heeft om een rapporteringsmechanisme inzake duurzame ontwikkeling in te stellen. Het jaarlijks verslag van de Europese Commissie over de tenuitvoerlegging van de Associatieovereenkomst moet hierdoor informatie bevatten over de naleving van de verplichtingen uit hoofde van titel VIII (duurzame ontwikkeling) van deel IV en over de activiteiten met adviesgroepen uit het maatschappelijk middenveld (artikel 13). Indien het Europees Parlement niet tevreden is met de bevindingen van het verslag kan het de Commissie uitnodigen om alle aspecten met betrekking tot de tenuitvoerlegging van de verordening uiteen te zetten en toe te lichten.⁵⁶ Deze opname onderstreept de toegenomen rol van het Europees Parlement bij de tenuitvoerlegging van vrijhandelsakkoorden en kan een stok achter de deur zijn om de uitvoering van de bepalingen inzake duurzame ontwikkeling uit de Associatieovereenkomst daadwerkelijk op te volgen alsook de consultatie met het maatschappelijk middenveld ernstig te nemen.⁵⁷

5.3. Ontwikkelingskansen voor Midden-Amerika

Er wordt kritiek geuit op de Associatieovereenkomst als zijnde te gericht op de eigen Europese economische belangen en te weinig rekening houdend met de ontwikkelingsnoden en –beperkingen van de partnerlanden. Hierdoor zouden de partnerlanden vast blijven zitten in hun huidig economisch stramien, nl. dat ze exporteurs zijn van grondstoffen, landbouwproducten en assemblageproducten, en invoerders van hoogwaardige industriële producten, verwerkte landbouwproducten en diensten.⁵⁸ Volgens de vertegenwoordigers van de vakbonden en de ontwikkelingsorganisaties in de Raad beperkt het handelsluit van de Associatieovereenkomst de beleidsinstrumenten waarover de partnerlanden kunnen beschikken om een eigen economisch beleid uit te stippelen, zoals invoer- en uitvoerbeperkingen, overheidsaanbestedingen en gedifferentieerde behandeling van de eigen economische actoren.

Om de ontwikkelingsimpact na te gaan van de Associatieovereenkomst bekijkt de Raad de *trade sustainability impact assessment* die de gevolgen op economisch, sociaal en milieugebied in kaart brengt. Hoewel deze *impact assessment* duidt op pijnpunten, is de algemene beoordeling van de Associatieovereenkomst positief. De *impact assessment* schat dat Midden-Amerika jaarlijks tot 2,6 miljard euro voordeel zou kunnen halen uit de Associatieovereenkomst. De nationale winsten zouden variëren van 44 miljoen euro voor Nicaragua tot 920 miljoen euro voor Costa Rica. Ter vergelijking, men schat dat de EU jaarlijks 2,3 miljard zou winnen. De Raad beklemtoont dat de economische winst op een billijke manier verdeeld moet worden via flankerend sociaal beleid. Door de economische groei zouden de lonen voor zowel de laag- als hogeschoolden in de EU en Midden-Amerika licht stijgen met Panama als uitzondering. Het gehanteerde model bij de *impact assessment* brengt hoofdzakelijk de effecten op de formele tewerkstelling in kaart en verwijst slechts hier en daar sporadisch naar informele tewerkstelling. Informele tewerkstelling speelt echter een belangrijke rol in Midden-Amerika en de effecten van handel en handelsliberalisering op informele tewerkstelling kunnen zeer verschillend zijn van de effecten op formele tewerkstelling.⁵⁹ De Raad vindt het belangrijk dat *impact assessments* voldoende aandacht besteden aan de impact op informele economie alsook ongelijkheid. Voor alle Midden-Amerikaanse landen, uitgezonderd Costa Rica, zou ten gevolge van de tenuitvoerlegging van de Associatieovereenkomst de verhoogde export groter zijn dan de verhoogde import. Hierdoor zou het reeds bestaande handelsoverschot van

---

⁵⁶ *Ibid.*, artikel 13§5.

⁵⁷ Gelijkaardige bepalingen werden ook opgenomen in de verordening tot uitvoering van de bilaterale vrijwaringsclausule in het vrijhandelsakkoord met Zuid-Korea. Zie: L. RICHARDSON, *l.c.*, p. 23.

⁵⁸ CIFCA, e.a., *o.c.*, 4; 11.11.11., *Controversiële Europese handelsakkoorden op de agenda van de Vlaamse Regering*, 21.05.2013. [<http://tiny.cc/03nsxw>]

⁵⁹ A. SINHA, "Trade and the Informal Economy", M. JANSEN, e.a., *Trade and Employment. From Myths to Facts*, Genève, Internationale Arbeidsorganisatie, 2011, pp. 125-170.

Midden-Amerika t.o.v. de EU nog toenemen.⁶⁰ De *impact assessment* geeft aan dat het handelsonderdeel van de Associatieovereenkomst een globaal armoedeverminderend effect zou hebben op alle Midden-Amerikaanse landen, uitgezonderd Panama.⁶¹

Tot op heden genoten de zes Midden-Amerikaanse landen eenzijdige tariefpreferenties onder het Algemeen Preferentieel Stelsel met een bijzondere stimuleringsregeling voor duurzame ontwikkeling en goed bestuur (hierna: "APS+"). Het APS+ biedt extra goede toegang tot de Europese markt voor landen die voldoen aan bepaalde economische criteria en 27 conventies op het terrein van duurzaamheid en goed bestuur ratificeren en implementeren. Het feit dat Midden-Amerika reeds onder het APS+ genoot van een belastingvrije toegang tot de EU-markt voor bijna al zijn exportproducten, maakt dat relatief weinig sectoren (bananen, garnalen, enz.⁶²) verbeterde markttoegang krijgen. Het verschil in markttoegang ten gevolge van de Associatieovereenkomst ligt hoofdzakelijk in de dienstensector aangezien het APS+ geen diensten omvat⁶³ en in de rechtszekere toegang tot de EU-markt op een moment dat het APS vanaf 1 januari 2014 niet langer zal openstaan voor hoge-inkomenslanden of hogere middeninkomenslanden.⁶⁴ Op dit moment classificeert de Wereldbank Costa Rica en Panama als hogere middeninkomenslanden.⁶⁵

De markttoegang die de EU biedt met de Associatieovereenkomst is voor alle zes betrokken Midden-Amerikaanse landen hetzelfde. De toegang echter die de zes Midden-Amerikaanse landen onder het akkoord bieden aan EU-exporteurs verschilt tussen de zes landen. Enerzijds maakt dit de situatie complex voor Europese bedrijven, anderzijds hoopt de Raad dat deze regeling voldoende tegemoet komt aan het specifiek ontwikkelingsniveau per Midden-Amerikaans land. De overgangperiode voor de afschaffing van de invoerrechten is voor de EU korter dan voor de Midden-Amerikaanse landen. Ongeveer 96% van de handel moet worden vrijgemaakt binnen de 10 jaar. De overige 4% in de volgende 5 jaar.⁶⁶

De Associatieovereenkomst bevat een bilaterale vrijwaringsclausule die de verdragspartijen toelaat onder bepaalde voorwaarden de eigen producenten te beschermen. Dit kan wanneer door de verlaging of afschaffing van een douanerecht, een product uit een andere partij in zulke grote hoeveelheden wordt ingevoerd dat de binnenlandse producenten van soortgelijke producten hierdoor ernstige schade lijden of dreigen te lijden (artikel 104). Deze bilaterale vrijwaringsmaatregel is beperkt in duur, nl. twee jaar. Deze periode kan echter nog eens met twee jaar worden verlengd (artikel 105).

---

⁶⁰ ECORYS, *o.c.*, 14; DIRECTORAAT-GENERAAL EXTERN BELEID, *o.c.*, 5 en 26.

⁶¹ ECORYS, *o.c.*, 14-17.

⁶² Bananen voor Costa Rica, suiker(stroop) voor El Salvador, bevroren garnalen, bananen en suikerstroop voor Honduras, bevroren garnalen voor Nicaragua, bananen en garnalen voor Panama, en alle hogergenoemde producten (buiten onbewerkte suiker) en rum voor Guatemala. Zie: DIRECTORAAT-GENERAAL EXTERN BELEID, *o.c.*, 17.

⁶³ *Ibid.*, *o.c.*, 5 en 21-26.

⁶⁴ Verordening (EU) Nr. 978/2012 van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 houdende toepassing van een schema van algemene tariefpreferenties en tot intrekking van Verordening (EG) nr. 732/2008 van de Raad, *Pb. EU L303*, 31 oktober 2012. [<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:303:0001:0082:NL:PDF>]

⁶⁵ Zie: WERELDBANK, *Country and Lending Groups*, Washington, 24.05.2013. [http://data.worldbank.org/about/country-classifications/country-and-lending-groups#Upper_middle_income]

⁶⁶ DIRECTORAAT-GENERAAL EXTERN BELEID, *o.c.*, 12.

5.4. Toenemende druk op natuurlijke rijkdommen

Economische groei (en verhoogde welvaart) geeft vaak een verhoogde druk op natuurlijke rijkdommen. Maar anderzijds is volgens de vertegenwoordigers van de werkgevers in de Raad groei ook nodig om verdere ontwikkelingen van de formele en informele economie mogelijk te maken. De vertegenwoordigers van de vakbonden en de ontwikkelingsorganisaties in de Raad wijzen erop dat de investeringen in bv. palmolieplantages al elk jaar groeien. 29% landbouwgrond en 20% bossen werden de laatste 10 jaar gebruikt voor de palmolieproductie die tevens grote hoeveelheden water verbruikt. Daarenboven heeft deze evolutie ook een rechtstreekse impact op de al precare mensenrechtensituatie in een aantal van de betrokken landen, omdat ze op heel wat plaatsen tot ernstige landconflicten leidt, waarbij bv. in Honduras sinds 2009 48 boeren die strijden voor het behoud van hun grond en 1 journalist die zich inzette voor de zaak werden vermoord.⁶⁷ Mensenrechten- en boerenorganisaties in Midden-Amerika vrezen dat de liberalisering van de handel tussen de EU en Midden-Amerika de druk op het landgebruik voor exportgerichte landbouw en het aantal landconflicten zal doen stijgen.⁶⁸

De *impact assessment* nuanceert deze kritiek. Het landgebruik zou kunnen wijzigen, vooral in Costa Rica en Panama, ten voordele van landgebruik voor fruit, groenten en noten en ten nadele van landgebruik voor vee en graan. Dit zou tevens een negatieve impact kunnen hebben op de biodiversiteit. De *impact assessment* geeft aan dat dit voorzichtige schattingen zijn en dat het mogelijk is dat de verwachte wijzigingen resulteren in een prijsverschil voor verschillende types land, eerder dan in daadwerkelijke landconversie.⁶⁹ Volgens de *impact assessment* zou de Associatieovereenkomst slechts in zeer beperkte mate de CO₂-emissies doen stijgen. De agrarische productie in Midden-Amerika zou naar alle waarschijnlijkheid niet zo sterk stijgen aangezien de Midden-Amerikaanse landen reeds goede EU markttoegang hebben onder APS+, ook voor controversiële producten zoals bio ethanol uit Guatemala.⁷⁰

De EU neemt ook een aantal stappen die beschermend werken. De EU Houtverordening verbiedt bijvoorbeeld het op de Europese markt brengen van hout dat gekapt is tegen de regels van het land waar gekapt werd, de Europese Richtlijn inzake hernieuwbare energie voorziet in duurzaamheidscriteria voor biobrandstoffen, enz.⁷¹ Soms ontstaat er wrijving tussen deze Europese beschermende initiatieven, de regels van de Wereldhandelsorganisatie en de soevereiniteit van de partnerlanden. Brazilië heeft bijvoorbeeld bedreigd de EU voor de geschillenbeslechting van de Wereldhandelsorganisatie te brengen als Europese milieustandaarden de Braziliaanse ethanolexport beperken.⁷² De Associatieovereenkomst kan mogelijks ook fungeren als positieve katalysator inzake

---

⁶⁷ FOS, *Akkoorden bieden geen garanties op respect voor mensen- en arbeidsrechten*, Brussel, 7.06.2013. [http://www.fos-socsol.be/cntnt/nieuws/nieuws_zuid_display_artikel.php?nieuwszuid_ID=425]; APRODEV, e.a., o.c., 4.

⁶⁸ CIFCA, *Los Acuerdos Comerciales UE – América Latina no pasan la prueba en material socio ambiental*, Brussel, 31.05.2013. [<http://www.cifca.org/spip.php?article110>]

⁶⁹ ECORYS, o.c., 81.

⁷⁰ DIRECTORAAT-GENERAAL EXTERN BELEID, o.c., 15-16.

⁷¹ Richtlijn 2009/28/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 april 2009 ter bevordering van het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen en houdende wijziging en intrekking van Richtlijn 2001/77/EG en Richtlijn 2003/30/EG, *Pb. EU L140*, 5 juni 2009. De Europese Commissie heeft op 17 oktober 2012 een voorstel gepubliceerd om o.m. landconversie voor biobrandstoffenproductie te beperken. EUROPESE COMMISSIE, *Voorstel voor een Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad tot wijziging van Richtlijn 98/70/EG betreffende de kwaliteit van benzine en van dieselbrandstof en tot wijziging van Richtlijn 2009/28/EG ter bevordering van het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen*, COM(2012)595, 17 oktober 2012.

⁷² Zie ook: "Argentina Lodges New WTO Complaint on EU Biodiesel Policies", *International Centre for Trade and Sustainable Development*, 16.05.2013. [<http://ictsd.org/i/news/bridgesweekly/163905/>]

duurzame ontwikkeling, bv. inzake de tenuitvoerlegging van internationale milieuakkoorden, de samenwerking inzake illegale houtkap, biodiversiteit, enz.

5.5. Tussenconclusie

De Raad stelt vast dat de hierboven geschetste bekommernissen over de impact van de Associatieovereenkomst raken aan twistpunten over het Europees handelsbeleid.

Hij wijst erop dat het Europees handelsbeleid een goed evenwicht moet betrachten tussen informatie die omwille van strategische en technische redenen niet openbaar gemaakt wordt en transparantie ten aanzien van alle stakeholders. Hij wijst hierbij o.m. naar de verantwoordelijkheid van de verschillende regeringen in België en naar de rol van het Europees Parlement dat in de toekomst hopelijk een remediërende rol op dit vlak kan spelen.

Hij stelt vast dat zowel inzake mensenrechten als inzake arbeidsrechten en milieustandaarden de Associatieovereenkomst mechanismen bevat die gelijkaardig zijn aan deze uit andere EU-vrijhandelsakkoorden. Het is mogelijk dat er bepaalde situaties ontstaan waarbij de Associatieovereenkomst ingaat tegen de beginselen van het Verdrag van Lissabon.⁷³ In dat geval moeten de nodige maatregelen worden genomen. De Midden-Amerikaanse landen dragen hierbij de hoofdverantwoordelijkheid. De EU heeft echter de verantwoordelijkheid om hiertoe bij te dragen, alsook de bepalingen van de Associatieovereenkomst af te dwingen.⁷⁴ Wat juridische afdwingbaarheid betreft, is de mensenrechtenclausule robuust en in principe ook toepasbaar op fundamentele arbeidsnormen en bepaalde milieurechten. De Raad hoopt dat de aangekondigde criteria voor de toepassing van de mensenrechtenclausule en de toezichthoudende rol van het Europees Parlement kunnen bijdragen tot de daadwerkelijke tenuitvoerlegging van het EU mensenrechtenbeleid en de bepalingen inzake duurzame ontwikkeling. Hierbij moet een balans gezocht worden tussen economische, sociale en ecologische belangen.

De Raad beklemtoont dat, om bij te dragen aan de ontwikkelingskansen voor Midden-Amerika, de voorspelde nationale winsten op een billijke manier verdeeld moeten worden via flankerend sociaal beleid in deze landen.

Economische groei (en verhoogde welvaart) geeft vaak een verhoogde druk op natuurlijke rijkdommen. Daarom is het belangrijk dat de soevereine partnerlanden beleidsruimte behouden om hun nationale natuurlijke rijkdommen te beschermen en de EU hiertoe bijdraagt via beschermende maatregelen.

6. AANDACHTSPUNTEN VOOR VLAANDEREN

Volgens de Raad zijn er heel wat aanknopingspunten met Vlaamse beleidsdomeinen in de Associatieovereenkomst. Gelet op de specifieke bevoegdheid van de Raad voor internationaal ondernemen, toerisme en internationale samenwerking gaat hij in op deze thema's.

6.1. Handel

Gelet op hun sociaaleconomische opmars, zijn Costa Rica, El Salvador, Guatemala, Honduras, Nicaragua en Panama economisch interessante partners voor Vlaanderen. De memorie van

---

⁷³ Zie voetnoot 40.

⁷⁴ DIRECTORAAT-GENERAAL EXTERN BELEID, *o.c.*, 41.

toelichting geeft een overzicht van de handelsrelaties tussen de zes Midden-Amerikaanse landen en Vlaanderen. Vlaanderen voerde in 2011 voor bijna 187,9 miljoen euro (0,067% van zijn totale export) uit naar deze zes landen. Panama was in 2011 de voornaamste exportbestemming in de regio. Met 72,1 miljoen euro bekleedde dat land de 96ste plaats op de lijst van Vlaamse klanten. De overige landen haalden de top-100 niet. De Raad verwijst bovendien naar de investeringsakkoorden tussen de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie (BLEU) en Nicaragua (2005), Guatemala (2005), Costa Rica (2002) en El Salvador (1999).⁷⁵ De invoer in 2011 bedroeg 610,6 miljoen euro (0,21% van het totaal) met Costa Rica op de 55ste plaats en Honduras op de 73ste plaats op de lijst van leveranciers. De overige landen haalden de top-100 niet. De handel vanuit Vlaanderen met de regio is bijgevolg eerder beperkt. Ook zonder de Associatieovereenkomst vinden de Vlaamse bedrijven hun weg, met name naar Panama, waar de verbreding van het Kanaal unieke opportuniteiten biedt voor de Vlaamse baggerindustrie. Het komt de Raad voor dat de Associatieovereenkomst bijkomende kansen kan bieden voor Vlaamse bedrijven. Zonder exhaustief te zijn, wijst de Raad op enkele voorbeelden:

- Het historisch voordeel voor de VS inzake markttoegang in de Midden-Amerikaanse landen zal waarschijnlijk verminderen. De concurrentiekracht van EU-bedrijven, waaronder Vlaamse bedrijven, kan hierdoor direct en indirect toenemen;
- Vlaamse exporteurs naar Midden-Amerika kunnen genieten van lagere douanerechten;
- Non-tarifaire belemmeringen worden verkleind of weggenomen door o.m. een betere toegang tot overheidsopdrachten, diensten- en investeringsmarkten in Midden-Amerika, een betere bescherming van intellectuele eigendomsrechten en meer rechtszekerheid met een bemiddelingsmechanisme om niet-tarifaire belemmeringen aan te kaarten.

De bepalingen van de Associatieovereenkomst zijn in grote mate gelijkaardig aan die van het vrijhandelsakkoord tussen de VS en Midden-Amerika zodat de Europese belangen geen nadeel ondervinden van handelspreferenties die aan de VS zijn toegekend.⁷⁶

6.2. Toerisme, ontwikkelingssamenwerking en wapenhandel

Naast de samenwerking op het vlak van handel, is ook de samenwerking op vele andere domeinen, bv. ontwikkelingssamenwerking (o.m. artikel 18, 23 en 41), wapenhandel (artikel 39) en toerisme (artikel 67) belangrijk.

Artikel 18 geeft aan dat de partijen de internationale inspanningen ondersteunen ter bevordering van beleidsmaatregelen en regels voor de financiering van ontwikkeling en ter versterking van de samenwerking om internationaal overeengekomen ontwikkelingsdoelen te verwezenlijken. De partijen erkennen de noodzaak om nieuwe en innovatieve financiële mechanismen te ontwikkelen. In artikel 23 komen de partijen overeen te onderhandelen over de instelling van een gemeenschappelijk economisch en financieel mechanisme ter ondersteuning van de armoedebestrijding en ter bevordering van de ontwikkeling en het algemeen welzijn van Midden-Amerika. Om een dergelijk mechanisme te onderzoeken wordt een bi-regionale werkgroep ingesteld. Bij het luik over sociale ontwikkeling en sociale cohesie (artikel 41) stellen de verdragspartijen dat de sociale cohesie moet worden verbeterd door de bestrijding van armoede, ongelijkheid en sociale uitsluiting. De Raad hoopt dat deze beloftes vanwege de EU ook in de praktijk zullen worden omgezet.

---

⁷⁵ Zie ook STRATEGISCHE ADVIESRAAD INTERNATIONAAL VLAANDEREN (SARIV), *De BLEU-investeringsakkoorden met Barbados, Panama en Tadzjikistan*, Advies 2010/7, 14 juni 2010

⁷⁶ DIRECTORAAT-GENERAAL EXTERN BELEID, *o.c.*, 11-13. De tekst van het vrijhandelsakkoord tussen Honduras en Canada is nog niet beschikbaar, maar de hogergenoemde studie over het handelshoofdstuk geeft aan dat de bepalingen ook gelijklopen zouden zijn met de Canadese akkoorden.

Inzake wapenhandel wijst de Raad op artikel 14 en 39 die stellen dat de verdragspartijen samenwerken aan de preventie en bestrijding van de illegale handel in handvuurwapens en lichte wapens en de munitie daarvoor.

Artikel 67 geeft aan dat de partijen streven naar het bevorderen van eerlijk en duurzaam toerisme door o.m. bescherming en bevordering van cultureel erfgoed. Zij beklemtonen het belang van de toerismesector voor de armoedebestrijding.

Gelet op zijn advies over het UNESCO-verdrag betreffende de bescherming en de bevordering van de diversiteit van cultuuruitingen (hierna: "UNESCO-verdrag"), vestigt de Raad ten slotte de aandacht op artikel 74 alsook op het Protocol betreffende culturele samenwerking. Hierin komen de partijen overeen culturele samenwerking en de interculturele dialoog te bevorderen. Bovendien spreken zij af het UNESCO-verdrag daadwerkelijk ten uitvoer te leggen. De Raad beklemtoont dat er nog geen federale instemmingswet is. Voor een correcte tenuitvoerlegging van de Associatieovereenkomst moet hiervan dringend werk worden gemaakt. De Raad stelt voor dat de minister-president dit onderwerp agendeert op de Interministeriële Conferentie Buitenlands Beleid.⁷⁷

6.3. Vlaamse betrokkenheid bij het Europees handelsbeleid

De Raad pleit voor een actieve Vlaamse betrokkenheid bij het Europees handelsbeleid. Op Vlaams niveau bereidt de werkgroep EU-handel de handelsdossiers voor. Deze afstemming dient als input voor de Belgische standpuntbepaling die vooraf gaat aan het Comité over het Handelsbeleid (Trade Policy Committee). Het is volgens de Raad van belang dat de ondernemerswereld zijn belangen kenbaar maakt aan de Vlaamse overheid voor de onderhandelingen over vrijhandelsakkoorden. Tevens moet in die vroege fase het middenveld betrokken worden bij de beleidsvoorbereiding.

Europese handelsakkoorden verdienen ook binnen Vlaanderen een ruim debat. Vanuit dat oogpunt betreurt de Raad dat het advies over de Associatieovereenkomst slechts in de fase van ratificatie gevraagd wordt. De Vlaamse Regering kan advies vragen wanneer de Europese Commissie een onderhandelingsmandaat onderhandelt. Om het bredere maatschappelijke debat te voeden, kan een briefing of consultatie in het Vlaams Parlement of ten aanzien van het bredere Vlaamse middenveld georganiseerd worden.

Vlaamse stakeholders, hetzij vakbonden, ngo's, vertegenwoordigers van het bedrijfsleven, enz., kunnen de eigen Europees Parlementsleden mobiliseren om de toegenomen rol van het Europees Parlement inzake handel effectief op te nemen. Zowel bij de goedkeuring als in het kader van het toezicht op de uitvoering van de Associatieovereenkomst heeft het Europees Parlement immers een belangrijke rol. Bovendien is de Europese Commissie verplicht regelmatig te rapporteren over de vooruitgang inzake onderhandelingen aan de Commissie internationale handel van het Europees Parlement (*International Trade Committee of INTA Committee*) en te verzekeren dat het Europees Parlement onmiddellijk en volledig wordt geïnformeerd tijdens alle fasen van de procedure.

---

⁷⁷ SARIV, *UNESCO-Conventie betreffende de bescherming en de bevordering van de diversiteit van cultuuruitingen*, Advies 2010/21, 23 november 2010.

7. CONCLUSIE

De Raad, met meerderheid van zijn leden, gaat akkoord met het ontwerp van instemmingsdecreet. De Raad, met meerderheid van zijn leden, heeft echter wel een aantal belangrijke reserves bij de Associatieovereenkomst. De Raad geeft zijn akkoord omdat het een associatie tot stand brengt die het potentieel heeft om ontwikkeling te bevorderen en gemeenschappelijke problemen aan te pakken in dialoog. Bovendien geniet de Associatieovereenkomst van een democratische legitimatie na goedkeuring door het Europees Parlement. Het voorziet in een rechtszekere toegang tot de EU-markt op een moment dat het APS vanaf 1 januari 2014 niet langer zal openstaan voor o.m. hogere middeninkomenslanden zoals Costa Rica en Panama. De Associatieovereenkomst kan nieuwe handelsperspectieven bieden voor zowel de EU als Midden-Amerika. Ook Vlaamse bedrijven kunnen baat hebben bij de Associatieovereenkomst door o.m. het verkleinen of wegnemen van non-tarifaire belemmeringen, lagere douanerechten, enz. De bepalingen van de Associatieovereenkomst zijn in grote mate gelijkaardig aan die van het vrijhandelsakkoord tussen de VS en Midden-Amerika zodat een gelijk spelveld wordt gecreëerd.

In diverse opzichten kan deze overeenkomst echter ook worden gezien als een gemiste kans voor de EU om de fundamentele waarden die ze wil uitdragen in de wereld, inzonderheid op het vlak van mensenrechten, beter te integreren en te ondersteunen in de Associatieovereenkomst, via meer juridisch bindende mechanismen. Hierbij moet een balans gezocht worden tussen economische, sociale en ecologische belangen. De toegenomen rol van het Europees Parlement biedt kansen om de transparantie van het EU-handelsbeleid te vergroten. Om bij te dragen aan de ontwikkelingskansen voor Midden-Amerika moeten de voorspelde nationale winsten op een billijke manier verdeeld worden via flankerend sociaal beleid in deze landen. De Associatieovereenkomst zal wellicht een extra druk op de natuurlijke rijkdommen leggen. Anderzijds kan zij ook als positieve katalysator inzake duurzame ontwikkeling fungeren.

Namens de Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen,

Hoogachtend,

(getekend)

Prof. Dr. Jan Wouters
Voorzitter

(getekend)

Freddy Evens
Secretaris

Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen

Opdracht

De Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen (SARiV) is een onafhankelijk adviesorgaan van de Vlaamse Regering. Hij adviseert de Vlaamse Regering bij de totstandkoming van haar buitenlands beleid, haar beleid inzake internationaal ondernemen, toerisme en internationale samenwerking. Hij doet dit hetzij op vraag van de Vlaamse Regering, hetzij uit eigen beweging.

Samenstelling

Leden	Plaatsvervangers
1° Voorzitter: Prof. dr. Jan Wouters (gewoon hoogleraar internationaal en Europees recht, KU Leuven)	
2° Anne Lybaert (zaakvoerder IRMAS)	
3° Hans De Belder (oud-diplomaat)	
4° Jean Bossuyt (hoofd strategie European Centre for Development Policy Management Maastricht)	
5° Kim Van der Borgh (docent internationaal handelsrecht en handelspolitiek, VUB)	
6° Johan Erauw (gewoon hoogleraar Universiteit Gent)	
7° Luc Vandenbroucke (Senior Advisor to the CEO, Barco en zaakvoerder LVDB Consult)	
8° Rudi Hoebeek (Gedelegeerd bestuurder Hoebeek NV)	
9° Patrick De Grootte (hoogleraar geografie en toerisme, Universiteit Hasselt)	
10° Johan De Meester (zaakvoerder Viking Reizen)	
11° Els Dirix (ABVV)	Greg Verhoeven (ABVV)
12° Renaat Hanssens (ACV)	Jessie Van Couwenberghe (ACV)
13° Geert Eggermont (UNIZO)	Veronique Willems (UNIZO)
14° N	Jan Van Doren (Voka- Vlaams Economisch Verbond)
15° Wiske Jult (11.11.11.)	Koen Detavernier (11.11.11.)
16° Gijs Justaert (Wereldsolidariteit)	Els Hertogen (Wereldsolidariteit)
17° Annuschka Vandewalle (fos)	Kwaku Acheampong (fos)
18° Isabel Vertriest (Oxfam Wereldwinkels)	Lode Delbare (Trias)
19° Eve Diels (Ho.Re.Ca Vlaanderen)	Jan Van Steen (directeur Omnia)
20° Jan Jassogne (CIB Vlaanderen)	Peggy Verzele (CIB Vlaanderen – VIVO)

Secretariaat:

Freddy Evens (secretaris)
Eva Haeveers (beleidsmedewerker)
Roos Van de Cruys (beleidsmedewerker)
Jolien Mespreuwe (administratief deskundige)